

ANMERKNINGER OG OPLYSNINGER

TIL

M. PORCIUS CATO DE RUSTICA,

18DE OG 19DE CAPITEL

OM

VIIN- OG OLIE-PERSEHUSET;

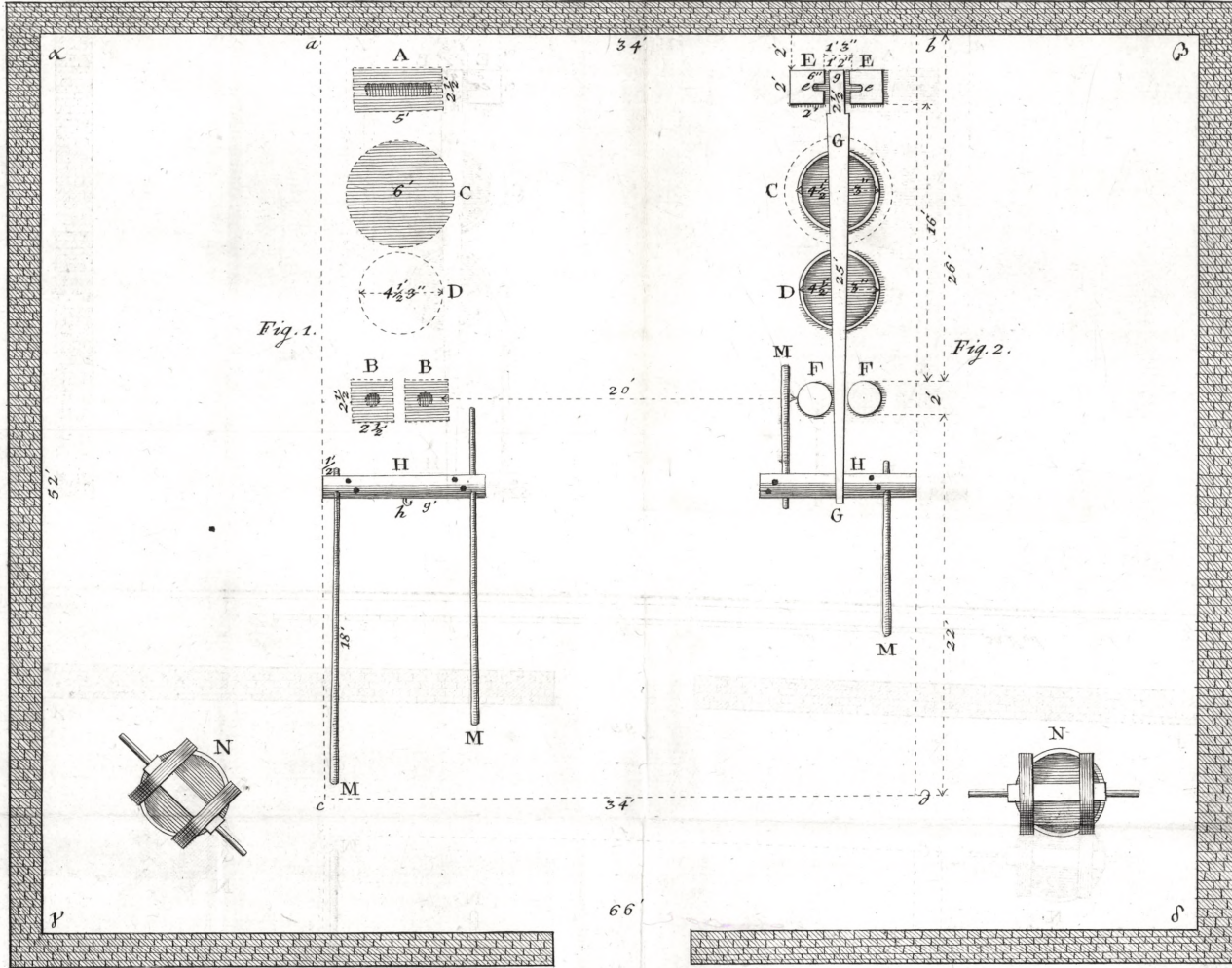
MED TEGNINGER TIL SAMME

af

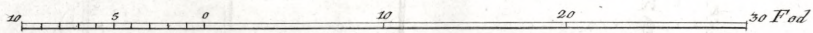
JENS BANG,

Virkelig Justitsraad; Doctor Medicinæ; Vice-Borgemester; etc.

Z 2

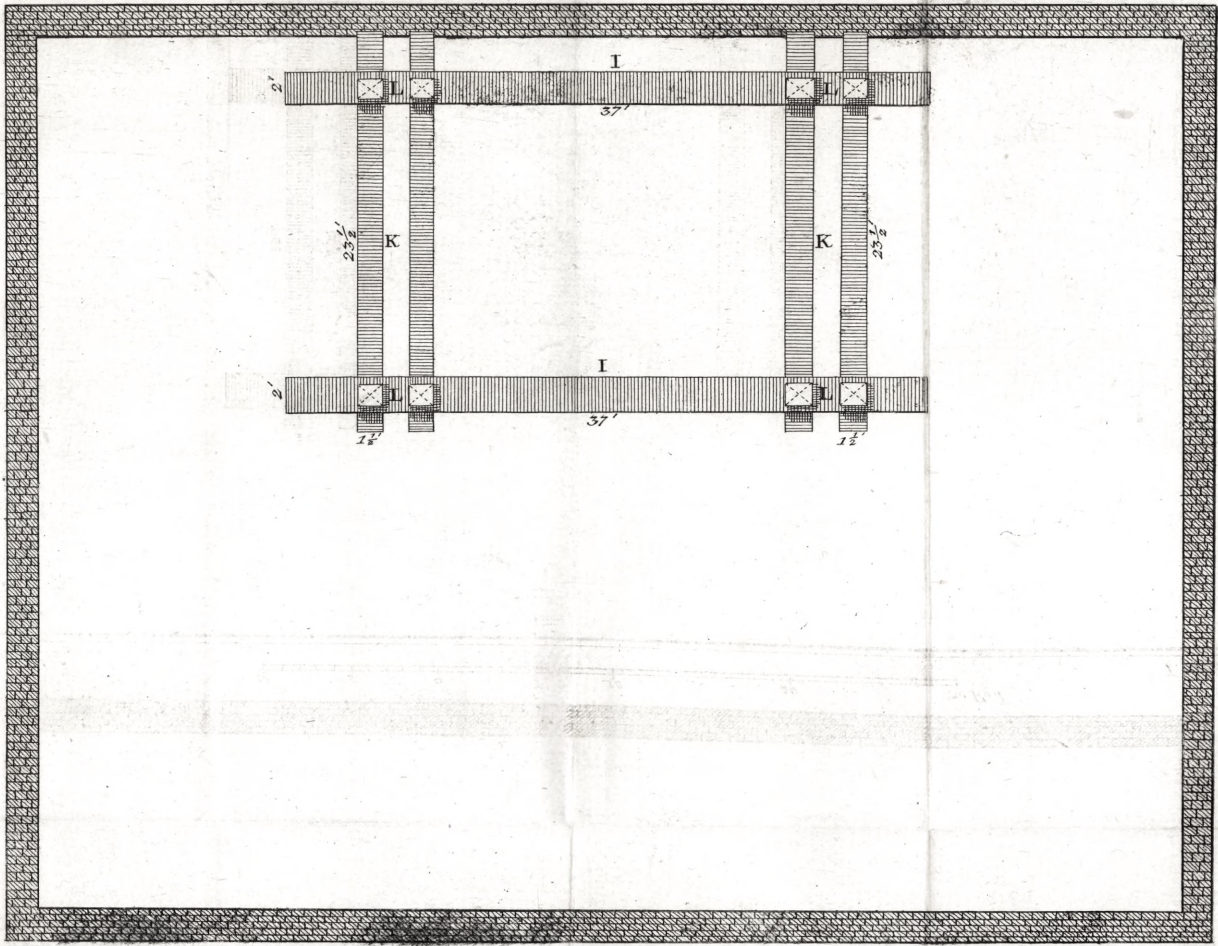

Friedrich sculp.

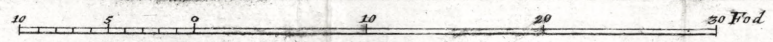

I. Bang delin.

Tab. II.

Fridrich sc:

I. Bang delin:

Fig. 1.

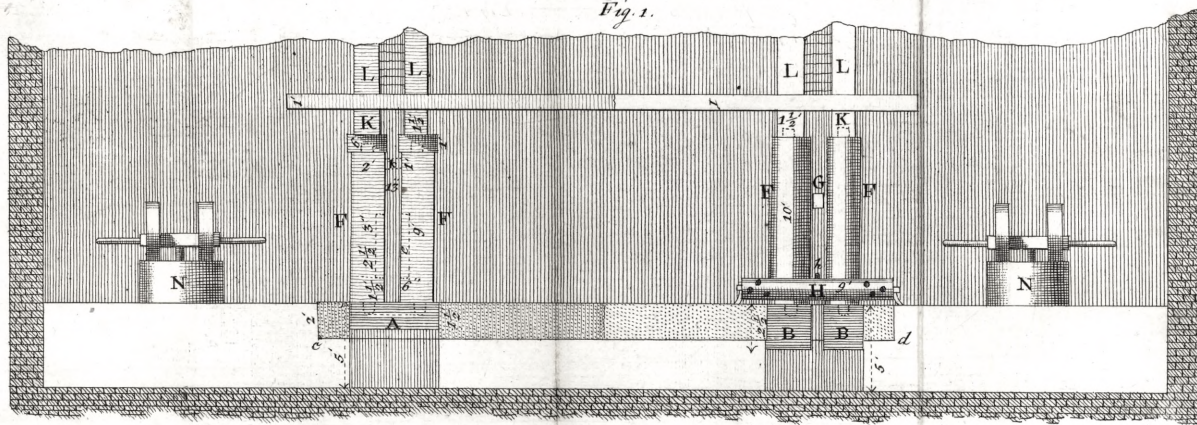
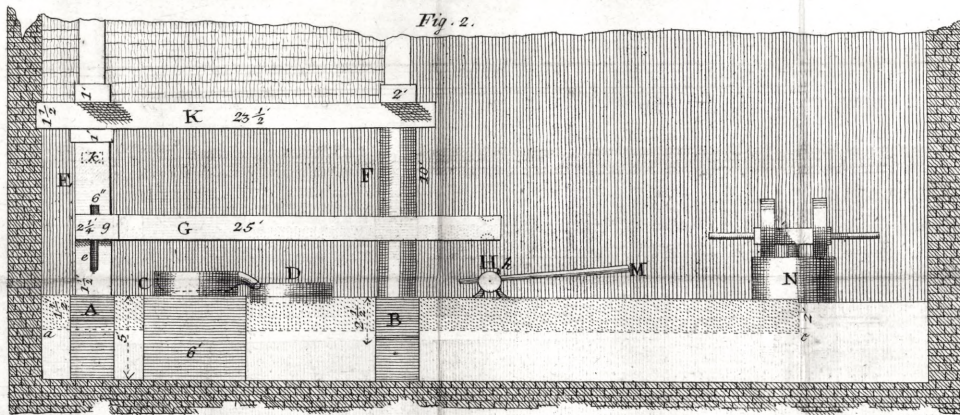

Fig. 2.

Den nye Samling af det Kongelige danske Videnskabernes Selskabs Skrifter er af vor beröimte og udödelige Professor Christian Friis Rottböll, Conferentsraad og Doctor Medicinæ, prydet i dens fjerde Deel med en grundig Afhandling. Den indeholder Anmerkninger og Oplysninger til M. Portius Cato de Re rustica. Det 18 og 19 Capitel, som handler om Viin- og Olie-Persehuset, haabede han, at kunde bedre oplyses og forklares af en, som lagde Vind paa boglige Konster, og som tillige havde Indsigt i Bygnings Væsenet. Da jeg heri var hædret med Konst Akademiets Præmier, saa tiltroede han mig Styrke og Kundskab nok til at udvikle og forklare de vanskeligere Steder i ommeldte Capitler, og at give en mere passende Tegning af Persehuset end de man hidindtil havde. Meget nödig paatog jeg mig dette besværlige Arbejde, da jeg især frygtede for, at det ville overstige mine Kræfter, og udfordre længere Tid end den, jeg kunde undvære fra mine Forretninger som Læge; men denne min Læreres Yndest og Venskab

for mig udvirkede, at jeg ikke længere kunde undslaae mig for hans gjentagne Opmuntringer. Han vilde, at Tydelighed, Rimelighed, og Overeensstemmelse i Catons Text skulde være min Hovedsag, ligesom det havde været hans i de andre af ham oplyste Capitler hos Cato. Hvilken Forskjel! han var en af vore største Sprogkyndige, og jeg staaer langt tilbage i saadan Kundskab. Ikke destomindre prøvede jeg paa, efter mine svage Evner, at efterkomme hans Begjering. Jeg begyndte derfor, at igjennemlæse disse to Capitler hos den gamle Cato. Formedelst hans haarde, korte, og vanskelige Stil, maatte jeg læse dem ofte igjennem, for desto dybere at indprente dem i min Hukommelse, og derved bedre at kunne overveje Texten, udtænke Meningen, og opfinde et Udkast eller Tegning til Viin-Persehuset. Jeg søgte, at indrette Tegningen saaledes, at Maalet kunde nøje stemme overeens med det af Cato angivne, uden at forandre noget i hans Text eller Maal. Derefter sammenlignede jeg andre Oversætteres¹⁾ Anmerkninger med mine, og raadførte mig med andre Skribentere, især Vitruvius og Perrault²⁾. Hvorvidt mine Gisninger og Anmerkninger give Oplysning i disse 2 Capitler overlader jeg til kyndigere

¹⁾ Traduction d'anciens ouvrages latins relatifs a l'agriculture et a la Medicine veterinaire avec des notes, par M. Saboureux de la Bonnetrie Ecuyer, Avocat au Parlement, et Docteur aggrege de la Faculte des Droits en l'universite de Paris. Tom 1er. Paris 1771.

Des M. P. Cato Buch von der Landwirtschaft, übersetzt, und mit Anmerkungen versehen durch *Gottfried Grose*, Prediger. Halle 1787.

²⁾ Les dix Livres d'Architecture de *Vitruve* corrigez et traduits nouvellement en François, avec de Notes et des Figur. Seconde Edition revue, corrigée et augmentée, par M. *Perrault* de l'Academie royale des Sciences, Docteur en Medicine de la Faculté de Paris. 1684.

Mænd at bedømme. Jeg var ikke saa lykkelig, at kunne indhente vor store Philologs, Rottbøls, Tanker. Da jeg tilstillede ham mine Anmærkninger og Tegninger, havde han et andet Arbejde under Hænder. Han ønskede desuden min Nærværelse, at jeg destobedre kunde forklare ham mine Tegninger. Vel indfandt jeg mig eengang om Aaret her i Kiöbenhavn, for at møde som Æres Medlem i Konsternes Akademie ved dets Præmiers Uddeling; men mit Embede, som Læge ved Soröe Akademie, tillod mig ikke at være fraværende længere end et par Dage. Hans alt for tidlige Skilsmisse fra os standsede saavel dette, som endeel andet hans Arbejde.

Med det første Udkast af disse mine Anmærkninger henvendte jeg mig derfor til andre lærde Mænd, nemlig Conferentsraad Fleyscher, Professor Wöldike, Rector ved den latinske Skole i Slagelse, og Professor Borch ved Soröe Academie. Denne især gav mig adskillige gode Vink til Rettelser i mine Anmerkninger. For hvilken Godhed jeg aflegger dem min forbindtligste Taksigelse. Ikke mindre Tak skylder jeg vor lærde Professor Abraham Kall, som nogen Tid efter gav mig Anviisning paa en lille Afhandling af Meister de Torculario Catonis³⁾, og Hr. Professor Ramus, som nylig haver forskaffet mig til Laans Schneider de scriptoribus Rei rusticæ⁴⁾.

3) Alberti Ludovici Frid: *Meisteri* de Torculario Catonis Vasis quadrius Libellus ad locum difficillimum de Re rustica Cap. 18, 19, 20, 21, 22, illustrandum Goettingæ. sumtibus victorinis Bossigeli MDCCCLXIV, in 4to, c. Æneis.

4) Scriptorum Rei rusticæ Veterum latinorum Tomus primus M. Porcium Catonem, et M. Terant: Varronem tenens a Joh. Gottlob Schneider Saxo. Lipsiæ 1794.

Man kan antage, at Catons Hensigt med, at beskrive Viin- og Olie-Persehuset, har ikkun været den, at angive de vigtigste Maal, især for Grundanlægget og for Tømmerværket, paa det at alt dette kunde blive stærkt og trofast. Enhver, som levede paa Catons Tiid, har enten vidst, eller let kunde faae at vide deres specielle Indretninger. Men for dem, som leve nogle hundrede Aar efter Catons Död, og have ingen anden Ledetraad end hans laconiske Beskrivelse, for dem er det et meget vanskeligt Arbejde, at forklare og udtolke hans Mening.

I Anledning af de Ord hos Cato; *Torcularium si ædificare voles, quadrariis⁵⁾ vasis, uti contra ora⁶⁾ sient, ad hunc modum vasa componito*, have alle Fortolkere og Oversættere antaget 4 Persekar og ligesaamange Olie-Möller i et Persehuus: altsaa 8 Redskaber, eller Kar. Herved blev jeg forledet til i mit første, og af ovenmeldte mine Venner læste, Udkast, at antage samme Antal Kar, som jeg gav en saadan Stilling, at jeg derved beholdte det Maal omtrent, som Cato bestemmer. Professor Borch mente, at der havde kuns været en eneste Viin-Perse; men vel flere Olie-Möller. Denne Anmerkning gav mig Anledning til en anden Forestilling, og ved nøjere Grandskning fandt jeg, at fire Viin-Perser lige for hinanden, foruden deres Olie-Möller, afgav alt for liden Plads for Arbejderne, da det Rum imellem de to lige for hinanden staaende Presser blev ikke meget over 12 til 13 Fod, og de længste

⁵⁾ *quadrariis*, saaledes skriver Victorius, Gesner, Meister; men Popma og Meursius skriver *quadrinis*.

⁶⁾ *uti contra ora sient*. Nogle Fortolkere vil hellere skrive *contractiora, contra fora*.

Hævestænger ere 18 Fod lange. Den Plads imellem Pressene; og Væggene, er ogsaa for liden til Olie-Møllerne. Fire Viin-Perser ville desuden være for kostbart, og for overflødigt, især naar man skal dømme efter hvad *Columella* paa adskillige Steder skriver, at Avlsgaardene i Italien vare kun smaa: det vil altsaa være tilstrækkeligt nok, at have een, højt to, Presser. Jeg udtænkte da en anden Stilling, og satte to Viin-Presser paa et og det samme Gulv af 34 Fods Brede, i Følge de Ord hos *Cato* (*pavimentum binis vasis cum canalibus duobus P. XXXIII*). Herved maae forstaaes Viin-Perserne, hvortil canales henhøre. Lige over for de to Viin-Perser haver jeg sadt to Olie-Møller paa et andet Gulv til højre og venstre Side, naar man kommer ind i Persehuset, saaledes som *Cato* selv anfører (*Trapetibus locum dextra, sinistra.*) Jeg har sadt Viin-Persene imod Norden og Olie-Møllerne imod Sönden, efter *Vitruvii* Beskrivelse i hans 6te Bogs 9de Capitel "Dersom Viin-Persene, siger han, stode paa Soalsiden maatte Viinen let kunde bedærves ved Varmen, og dersom Olie-Møllerne vendte mod Norden, kunde Olien let styrknes, isteden for at den ved Solens Varme skulde holdes flydende."*) I en Anmerkning til dette Sted er *Perrault* af samme Mening. Han skriver saaledes: "*M. Cato* siger, at Olie-Møllerne bør stilles paa et Sted saa varmt som mueligt. *Columella* giver

*) ensuite du Pressoir, sera le Cellier, dont les fenestres doivent regarder le Septentrion, car si elles estoient exposes au Soleil, le vin se tourneroit, et s'affoibliroit par la chaleur. au contraire le lieu, ou l'on serre les Huiles doit estre tourné au Midy, parce qu'il n'est pas bon que le Huile soit gelée, mais il faut que la chaleur douce du soleil l'entretienne toujours coulante.

den Anmærkning, at man der bör have varmt Vand i Olie-Persene for at vadske Oliverne, naar de ere smudsige, og for at varme Karrene, hvori Olien skal tages. Ikke desto mindre siger han, bör man holde Ilden saa langt fra Presserne som mueligt, at Røgen ikke skal skade Olien i den Tiid, da den tilberedes. Man bör aldrig have meer end een tændt Lampe i hver Perschus."*)

M. de la Bonnetrie kan altsaa ikke have truffet Meningen, da han sætter Olie-Möllerne imellem Viin-Perserne, og giver Gulvet for disse 36 Fods Breede isteden for 34, som *Cato* beregner det til. *Meister* forklarer dette Sted saaledes: at Olie-Möllerne, som have de to Perser imellem sig, bör stilles til højre og venstre Side, hvor enhver af dem indtager 9 til 10 Fod af Persehuset; hvilken Plads er for liden til Arbejderne.

I disse mine fremlagde Tegninger forestilles ved Tab. I Grund-Tegningen af Persehuset, som fra α til β eller γ til δ er 66 Fod breed, og fra α til γ eller β til δ 52 Fod lang, eller dyb. (Summa torcularis vasis quadrariis latitudine P. LXVI, longitudine P. LII.) I denne Grundtegning vises Gulvet a b c d, som er tilfælles for de 2 Viin-Presser med 2 Kanaler. Det gjøres 34 Fod breed fra a til b, eller c til d, som jeg tilforn

*) *Marcus Cato* dit, qu'il faut que les huiles soient tenuer dans un lieu le plus chaud qu'il sera possible. *Columella* fait entendre, qu'il doit y avoir de l'eau chaude dans les pressoirs a huile pour laver les olives quand elles sont sales, et pour echauder les vaisseaux au l'huile doit etre gardée. Il dit neanmoins qu'il foit eloigner le feu le plus que l'on peut des pressoirs a cause de la fumée, qui est tellement nuisible a l'huyle dans le temps qu'on la fait qu'il ne doit jamais y avoir plus d'une lampe allumée dans chaque pressoir.

haver viist, og 20 Fod imellem de 2 Presser fra den enes indvendige Stolpe B til den andens F (pavimentum P. XX inter binos stipites.) Den Plads paa Gulvet fra Stötterne B, F, for Hævestængerne, indtil c, d, er 22 Fod. (vectibus locum pedum P. XXII.) Fra Stolperne F til Væggen bag ved Opstanderne E, det er fra F til b er 20 Fod (alteris vasis ex adversum ab stipite extremo ad parietem, qvi pone arbores est pedum viginti.) Imellem Opstanderne E og Stolperne F er 16 Fod. (Arbores ad stipitem primum directos P. XVI.) *M. de la Bonnetrie* angiver uretteligen 18 Fod. I denne første Tabel forestiller Fig. 1 Grundanlaget til Viin-Persen. Fig. 2 betyder et horizontal Gjennemsnit af Opstanderne, Stolperne, og Persebommen, samt Vindebommen. — Ved Tab. II vises Bielkeværket ovenfra at see. Ved Tab. III forestiller Fig. 1 Profilen eller Gjennemskaaret af Presse-Husets Brede; Fig. 2 Profilen af dets Dybde. Bogstaverne svare til dem i Grundtegningen.

I Fig. 1 er A *Forum*, Flintestenslaget, eller Stengrunden til arbores, Opstanderne, eller de bageste Stötter. Dette Grundlag er 5 Fod lang, $2\frac{1}{2}$ Fod breed, og $1\frac{1}{2}$ Fod tyk. Dets hele Fundament er 5 Fod dyb, som kan sees af Profilen i Tab. III. (Inter parietés arbores ubi statues, fundamenta bona facito, alta P. V inibi lapides filices totum forum longum P. V latum P. II. s. crassum P. I. s.) *M. de la Bonnetrie* anfører $6\frac{1}{2}$ Fod til Stenens Længde for at kunne komme ud med sit Maal for Opstanderne og deres Melletrum, der hos ham er i alt 6 Fod; men da dette Melletrum af 2 Fod er formeget som jeg siden skal bevise, saa kan man gjerne beholde de af *Cato* antagne 5 Fod til Stengrundens Længde, uden at man behöver, at forandre *Catons* opgivne Maal. *Ausonius*

*Popma*⁹⁾ og *Gesner*¹⁰⁾ vil ikke antage Forum for at være Grundstenen til Opstanderne; men for at være den Deel i Persehuset, hvor Viindruerne og Oliverne, som ere udseete til Pressning, blive henlagte. Dette kan ikke være saaledes, da der til et saadant Brug ikke behövedes saa sterk og fast Grund som til Opstanderne. Rimeligere er det derfor, at Forum er for Opstanderne, hvilket endog sluttes af de fölgende Ord hos *Cato* "gjør der et Hul for begge Tappene. Sæt Opstanderne der med Tap i Stenen." (ibi foramen pedicinis duobus facito. Ibi arbores pedicino in lapide statuito.)

B. *Silex*. Flintesteen, eller Grundsten til Stipites, eller de forreste Stötter F. Der ere 2 Grundstene, een til hver Stolpe. Efterat *Cato* har talt om Grundanlægget til arbores henvender han sig til Stipites, og beskriver deres Fundament "saaledes og hvor Stolperne skal staae, gjør 5 Fods Grund." (uti siet stipites ubi stent. Fundamenta pedum quinque facito.) Naar det punctum, som staaer imellem stent og fundamenta forandres til comma, saa bliver Meningen tydelig. Af samme Tanker er *Meister*. Fremdeles siger *Cato* "leg derpaa (Grunden nemlig) en jevn og flad Flintesteen $2\frac{1}{2}$ Fod lang, $2\frac{1}{2}$ Fod breed, $2\frac{1}{2}$ Fod tyk." (ibi silicem longum P. II. s. latum P. II. s., crassum P. II. s., planum statuito.) *Meursius* mener, at Flintestenens Tykkelse bör ikke være meer end $1\frac{1}{2}$ Fod, fordi Steenlaget under Opstanderne er ikke tykkere. Af samme Mening er *Meister*, altsaa blev *Catons* angivne Maal $2\frac{1}{2}$ Fod for-

⁹⁾ *Popma* Cap. XI.

¹⁰⁾ *Gesner*, p. 36: est forum pars torcularis, quæ continet uvas vel oleas destinatas prelo.

mindsket, eller forandret til $1\frac{1}{2}$ Fod. Jeg mener, at det af *Cato* opgivne Maal $2\frac{1}{2}$ Fod kan beholdes; eftersom det forreste Fundament behöver mere Styrke end det bageste. Den Kraft, som skal anvendes ved de forreste Stolper, til at nedtrykke og opvinne Bommen ved Hjelp af en Blok, eller Tridse oven over disse Stolper, er langt större end den som behöves ved de bageste Stolper, hvorimellem Tungen af Bommen ligger som et Hypomoclion. Ved det Ord *planum* vil *Meister* have forstaaet, at Stenen skulde ikke legges ned i Jorden men plat oven paa Gulvet for at befrie Stolpernes underste Deel fra den Beskadigelse og Forraadnelse, som det paa Gulvet udkastede Vand ville foraarsage. Det samme, mener han, maae forstaaes om Grundstenen, hvorpaa *Arbores*, Opstanderne, sættes, at den ligeledes skulde staa plat paa Gulvet.¹¹⁾ Jeg skal i det følgende vise, at *Arbores* og *Stipites* have eens Höj- de. Dersom altsaa Grundstenen under de bageste Stolper, som er $1\frac{1}{2}$ Fod tyk, og Grundstenen under de forreste, som er $2\frac{1}{2}$ Fod tyk, skulle legges plat oven paa Gulvet, saa ville de forreste Stolper komme til at staae højere end de bageste, og altsaa Bielkeværket ligge skjevt. Jeg holder for, at disse Grundstene have været lagde ned i Fundamentet saaledes, at de begge med deres överste Flade have gaaet i Flugt med Gulvet; og at den forreste Steen er kommet een Fod dybere ned i Fundamentet, da den har den störste Vægt at bære; hvilket jeg tilforn har viist. Efterat *Cato* saaledes haver bestemt Maalet og Stillingen for Flintestenen til den ene Stolpe, siger han, "at den anden Stolpe skal stilles paa samme Maade." (*item alterum stipitem statuito.*)

¹¹⁾ *Meister de Torculario* pag. 19.

C. *Area*. Presse-Loen. Loegulvet. Dets Fundament er 5 Fod dyb, og 6 Fod breed. Perse-Loen og den runde Kanal er $4\frac{1}{2}$ Fod 3 Tomer breed. Hele det övrige Gulvs Fundament er 2 Fod dyb. (aream ubi facies P. V. fundamenta alta facito, lata P. VI. aream et canalem rotundam facito latam P. III. s. Ξ . Cæterum pavementum totum fundamenta pedum duorum facito.) Efter at *Cato* saaledes haver givet Maal af Grundens Dybde og Breede, kommer han til Maalet af Loen og den runde Kanal. Da den stærkeste Presning paa Viindruerne skeer over Loen saa maae dennes Grund nödvendig være stærkere end det övrige Gulvs. *Cato* melder ikke om hvad Figur Loen haver; men da han angiver alleneste dens Breede, og ikke dens Længde, maae man formöde, at den er rund. Af samme Mening er *Meister*¹²⁾. Paa dette Persegulv skal formodentlig Persekarret staae, hvorom *Cato* melder i det 66 og 67 Cap. saaledes "Blye Kjedelen, eller Karret, som staaer paa Loegulvet." (cortina plumbea in lacum posita.) Her betyder Lacus et Loegulv, hvorpaa Karret staaer, i hvilket Druerne presses, og deres Saft löber derfra ud i Kanalerne.

D. *Canalis*. Den runde Kanal, haver $4\frac{1}{2}$ Fod 3 Tomer i Tværmaal. Formodentlig haver den lagt forand Loen i Linie med samme under Persebommen. Min Formodning grunder sig paa det, som *Cato* siden skriver om Bjelkerne, der ligge oven paa Stötterne. "Dersom du vil, siger han, gjöre Bjelkerne, som ere 37 Fod lange, kortere, saa anlæg Kanalerne uden for Pressernes Oprejsning." (si trabes minores facere voles, canales extra columnam expolito.) "Dersom du gjör

¹²⁾ pag. 25.

det saaledes, saa behöver du kuns Bielker af 22 Fods Længde." (si ita feceris, trabes pedum XXII longæ opus erunt.) Derved bliver det Rum imellem begge Viin-Pressene kortere, og ingen Plads for Kanalerne: de maac altsaa legges uden for Viin-Persernes Oprejsning, til den Side, som vender hen imod Væggene, da der ellers ikke bliver Plads nok imellem Pressene for Arbejderne.

I Fig. 2 er

E. *Arbores*. Opstanderne, eller det bageste Par Stolper, ere 2 Fod tykke, og med deres Tappe 9 Fod höje, (see T. III.) Hullerne e i disse Opstandere ere $3\frac{1}{2}$ Fod 3 Tomer lange, og indhugne 6 Tomer. (*Arbores crassas P. II. altæ P. VIII. cum cardinibus, foramina longa P. III. s. Ξ . exculpta digitos VI.*) De begynde $1\frac{1}{2}$ Fod fra Gulvet paa den indvendige Side af Opstanderne. Disse staae 2 Fod fra Væggen, og 1 Fod 3 Tomer fra hinanden. (*ab solo foramem primum P. I. s. inter arbores et arbores, et parietes P. II. in II. arbores P. I. Ξ .*) Naar man antager, at imellem et og arbores burde staae inter, og læses saaledes: et inter arbores et parietes P. II., saa og at her skulle staae punctum, og begyndes paa en ny pæriod, saaledes: In eller inter, som det hos adskillige autores betyder, duos arbores P. I. Ξ , saa bliver Meningen tydelig. Dette Mellemrum af 1 Fod og 3 Tomer svarer altsaa nøje til Grundlaget; som er 5 Fod. *M. de la Bonnetrie* haver ikke fulgt det af *Cato* her opgivne Maal, i det han antager 2 Fod imellem Opstanderne, og 6 Fod til Grunden, som er 1 Fod meer end hvad *Cato* skriver. Fremdeles siger *Cato*: "Opfyld det övrige Rum imellem Opstanderne med Eeg, og deri gyd Blye. Gjør den överste Deel af Opstanderne 6 Tomer höj, og sæt derpaa et Hoved af Eeg." (*inter duas arbores, quod loci*

supererit, roebore expleto, eo plumbum infundito, superiorem partem arborum digitos sex altam facito siet, eo capitulum robustum indito.) Her, mener jeg, bör staae et punctum, og begyndes paa en nye Mening, som jeg tilforn haver viist. Dette Hoved er formodentlig 1 Fod høj, hvorved disse bageste Stolper faae samme Højde, som de forreste, (Stipites) nemlig 10 Fod. Oven over de aflange Huller i Opstanderne gives en Fods Plads til en Klammer for at holde dem fra hinanden. (supra foramina arborum pedem quæque uti absient unæ fibulæ locum facito.) I de aflange Huller ere formodentligen indsatte Kiler for at styre Persebommen op og ned. Iblandt de Redskaber, som *Cato* i det 12 Cap. anfører, ere Kiler (cunei.)

F. *Stipites*. Stötterne, eller det forreste Par Stolper, ere 2 Fod tykke, og 10 Fod høje med Tappene. (stipites crassi P. II., alti cum cardinibus P. X.) "Gjör Opstanderne og Stötterne af Eeg eller Gran" (arbores, stipitesque robustas facito, aut pineas). *Meister* sætter disse Stötter vidt fra hverandre. *Cato* haver ikke talt om hvorvidt de bör staae fra hinanden. Rimeligt synes det, at de bör have samme Viide eller Frastand, som de bageste Stolper, paa det at Persebommen G (prelum) kan styres desto bedre liige inellem Stötterne F F. Beskrivelsen over Tømmerværket, som *Cato* siden giver, bekræfter ogsaa denne min Mening, at de bör staae i lige Linie med de bageste Stolper. Dersom Plankerne I og Stolperne L skal allene hvile paa de forreste Stolper F og ikke tillige paa de bageste E, som *Meister* aftegner dem, saa bliver Vægten ikke lige stærk paa alle 4 Stolper.

G. *Prelum*. Persetræet, eller Persebommen, er 25 Fod lang, dens Tunge g iberegnet, som er $2\frac{1}{2}$ Fod, og ligger inellem Opstanderne, E E, hvor den har 1 Tomes Spillerum. (pre-

lum longum P. XXV inibi lingulam P. II. s. I det 19 Cap. skriver *Cato* saaledes om Tungen: "Naar Du vil gjöre Tungen, saa deel den lige efter Midten af Persebommen, at den kan passe godt imellem Opstanderne, giv den een Tommes Spillerum. (lingulam cum facies, de medio prelo collibrato, ut inter arbores bene conveniat, digitum pollicem laxamenti facito.) Da Opstandernes Frastand eller Mellemrum er 1 Fod 3 Tommer, og Spillerumet er een Tomme, saa bliver Tungens Tykkelse 1 Fod 2 Tommer. Denne samme Tykkelse har Persebommen formodentlig ud imod den forreste Ende imellem Støtterne. Denne Ende, forestiller jeg mig, at være dannet med et Hoved, som vore Læsetræer, for derom at kunde slaae et Reeb, og vinde Persebommen op og ned.

H. *Sucula*. Vindebommen er 9 Fod foruden Tappene, (*sucula præter cardines P. VIII.*) Disse Tappe ligge formodentlig i Krabbe-Kløer, Ringe, eller Sidestykker med Huller i til Tappene. *Meister*¹³⁾ mener, at disse Tappe have lagt i Kløer, eller Ringe, som vare heftede ved den underste Deel af de forreste Stolper. Jeg kan ikke forestille mig, at *Cato*, som anordner alt i Persehuset saaledes, at det skal have Styrke, at han skulde have lagt Vindebommen paa den Maade. De forreste Stolper maatte nødvendig rykkes af Lave ved Vindebommens idelige Omdrejning. Ihenseende til Vindebommen, siger *Cato* i det 19 Capitel "Gjör 6 Huller i Vindebommen $\frac{1}{2}$ Fod overalt fra hinanden. Det Hul, som Du gjör först, gjör det $\frac{1}{2}$ Fod fra Tappen, indeel de andre paa det nøjeste!" (*semipedem quoqve versus, in sunculam sena foramina indito. Foramen, quod primum facies, semipedem ab cardine facito, cetera dividito quam rectissime.*)

¹³⁾ pag. 26. No. 20.

Naar der saaledes ere 3 Huller paa hver Ende af Vindebommen, hvoraf det første Hul er $\frac{1}{2}$ Fod fra Tappen, og hvert af de andre Huller staae $\frac{1}{2}$ Fod fra hinanden, i alt $1\frac{1}{2}$ Fod ved hver Ende, tilsammen 3 Fod, saa bliver den mitterste Plads imellem Hullerne 5 til 6 Fod for Touværket. *Meister* regner dette Rum til 2 Fod, som synes for lidet. Paa Midten af Vindebommen er *Porculus*, h, Told, Plög, eller en liden Krog, som holder Rebet, der vindes om Vindebommen naar denne omdrejes. Dette Reeb maae vist nok have gaaet op over en Tridse, eller Vindeblok, og ned omkring Enden af Persebommen. *Cato* siger "Sæt Krogen midt paa Vindebommen! Afsæt den mitterste Deel imellem Opstanderne efter Midten, hvor Krogen bör være fæstet, at Persebommen kan ligge nøje i Midten!" (*Porculum in media succula facito! inter arbores medium quod erit, id ad mediam colibrato, ubi porculum figere oportebit, uti in medio prelum recte situm siet.*) *Cato* anfører i sit 12 Capitel nogle af de Redskaber, som høre til Persehuset, saasom læder Remner (*funes lorei*); tykke Reeb, Tov (*meliponti*); Tridser (*Trocleæ*); Grimer, Baand til at holde Pressen (*capistræ*); Kiiler (*cunei*); og saadanne flere.

I. *Trabes*. Bielker, eller Planker, 2 Fod brede, 1 Fod tykke, og 37 Fod lange. De ligge hen over Opstanderne, E, og Stötterne, F, (*insuper arbores stipitesque trabem planam imposito latam P. II., crassam P. I., longam P. XXXVII.*) eller "læg tvende Planker derpaa, dersom Du ikke haver dem af et Stykke" (*vel duplices indito, si solidas non habebis.*) Jeg slutter mig til, at der maae have været fleer end een Bjelke, og at den ene maae have lagt over Opstanderne, den anden over

Stötterne eller de forreste Stolper. *Meister* er af samme Mening.¹⁴⁾

K. *Trabeculæ*. Denne liden Bielke er $27\frac{1}{2}$ Fod lang, og $1\frac{1}{2}$ Fod tyk. *Catons* Beskrivelse er saaledes: "Under disse Bielker, I, indlæg en mindre af $23\frac{1}{2}$ Fods Længde, og $1\frac{1}{2}$ Fods Tykkelse, eller isteden for hver læg to der under!" (sub eas trabes inter canales, et parietes extremos, ubi trapeti stent, trabeculam P. XXIII. s. imposito sesquipedalem, aut binas pro singulis eo supponito.) Formodentligen have de lagt paa tværs under Plankerne, I, saaledes, at de have lagt hen over de forreste Stolper, F, og over Hovederne af de bageste Stolper, E, ind i Væggen. Dette Maal svarer fuldkommen til det i Perse-Gulvet, hvor den Plads fra Vægen til den forreste Stötte, eller fra, F, til, b, er 20 Fod. Stötten, (Stipes) er 2 Fod. Af Bielkens övrige $1\frac{1}{2}$ Fod ligger een Fod inden for Stötten, F, og $\frac{1}{2}$ Fod ind i Muren, som udgjör dens hele Længde $23\frac{1}{2}$ Fod. *Meister* holder for, at *Trabeculæ* have lagt oven paa Plankerne. (trabes.)¹⁵⁾

L. *Trabes*. Stolper, som sættes i Bielkerne lodret over Opstanderne, E, og Stötterne, F. (in iis trabeculis trabes, quæ insuper arbores stipites stant, collocato.) I dette Bielkeværk opbygges Væggene, og sammenbindes af Tömmerværk saaledes, at det kan have tilstrækkelig Tyngde. (in iis tignis parietes extruito, jungitoque materiae, uti oneris satis habeat.)

M. *Vectes*. Vægtstænger, eller Haandspigere, som stikkes ind i Hullerne paa Vindebommen, H, naar den skal om-

¹⁴⁾ pag. 20. No. 12.

¹⁵⁾ pag. 20. No. 13.

drejes. De længste af dem ere 18 Fod, den anden Sort er 16 Fod, den tredie er 15 Fod. *Meister* holder for, at de bör være 14 Fod, da de alle aftage 2 Fod i Forhold.¹⁶⁾ De tilbageførende (reissorii) Haandspigere ere 12 Fod, andre 10 Fod, atter andre 8 Fod.

N. *Trapetum*. Olie-Möllen, som *Cato* beskriver i de 3 følgende Capitler, og som af *Meister* er med gode Oplysninger afhandlet i ovenmeldte hans Skrift.

Hvad *Cato* anordner om Persegulvets, eller Grundens Forarbejdelse, og om Olieskiven, er ikke vanskeligt, at forstaae, og findes tydeligt forklaret hos *Meister*.¹⁷⁾ Denne Olieskive legges oven paa Viindruerne, eller Oliverne under Persebommen.

¹⁶⁾ pag. 27. No. 21.

¹⁷⁾ pag. 23. No. 15, pag. 24. No. 17.

Imedens denne min Afhandling var under Pressen havde Hr. C. G. RAFN, Assessor i det Kongelige General Land Oeconomie og Commerce Collegio, den Godhed, at gjöre mig opmærksom paa en Bemaerkning om Viinpersen, som findes pag. 304 i et Skrivt, under følgende Titel: Allgemeine Geschichte der Obstkultur von den Zeiten der Urwelt an bis auf die gegenwartigen herab. 1ster Band; von D. Fr. Karl Ludvig SICKLER. Frankfurt am Main, 1802. Hr. D. SICKLER skriver, at den Viinperse med Kiler, hvis Afbildning findes i le Pitture antiche d'Er-calano e contorni incise con qualche Spiegazione. Tom. 1. Napoli, 1757. p. 183. skal være meget gammel fra Italiens første Indvaaneres Tiid. Den Copie Tegning, som han heraf giver i dette sit Skrivt, er ikke godt truffet; men findes bedre hos MEISTER de Torculario. Han siger fremdeles, at den af CATO i hans Bogs 18 Capitel de Re rustica beskrevne Viinperse som af MEISTER er omstændelig forklaret, at den er bevævet med Skruer. Saavel af MEISTERS, som af min og andres Beskrivelser over dette Viinperse-Huus erfares Urigtigheden af dette SICKLERS Udsigende.
